

W Polsce/In Poland

Recenzja podręcznika pt. „Stymulacja serca” (PZWL, 2006 r.). Autor: Andrzej Krupienicz

Włodzimierz Kargul

Klinika Elektrokardiologii ŚIAM, Górnośląskie Centrum Medyczne, Katowice

Autor podręcznika „Stymulacja serca” podjął się pionierskiego w polskiej literaturze medycznej zadania opracowania w formie książkowej zagadnień związanych ze stymulacją serca. Układ omawianej monografii, składającej się z ośmiu rozdziałów, jest typowy. Uwzględniono w niej zarówno zagadnienia teoretyczne oraz podstawowe pojęcia związane z elektrostymulacją serca, jak i szeroko rozumiane zagadnienia kliniczne, m.in. wskazania do tego typu terapii, technikę implantacji, wyposażenie sal zabiegowych, powikłania, a także nieprawidłowości funkcjonowania układów stymulujących i kontrole chorych z wszczepionym rozrusznikiem serca.

Ważnym elementem recenzowanej książki jest rozdział dotyczący stymulacji serca u dzieci, ze względu na specyfikę tego zagadnienia, oraz rozdział na temat czasowej stymulacji serca z uwagi na praktyczno-kliniczny aspekt tej procedury, która powinna być stosowana na wszystkich oddziałach intensywnej opieki kardiologicznej.

Monografia jest dziełem jednego Autora, który – jak zaznaczył to we wstępie – przedstawia w niej wiedzę i swoje wieloletnie doświadczenie w dziedzinie elektrostymulacji, a także subiektywne poglądy, z którymi nie wszyscy muszą się zgodzić. Dla przykładu, recenzent zgadza się z Autorem, że nie ma dobrego polskiego odpowiednika angielskiego słowa *sensing*, jednakże wszelkie wyrazy pochodne: *sensowanie*, *sensujący*, *sensowany* itd., należałoby zastąpić wyrazami utworzonymi od polskiego słowa „wyczuwać”, ażeby uniknąć skojarzeń z wyrazami *sensacja*, *sensacyjny* itd. Kontrowersyjny może być też wyrażony przez Autora pogląd, że należy ograniczać liczbę personelu pomocniczego sali operacyjnej lub zabiegowej tylko do „brudnej” pielęgniarki (ang. *circulating nurse*). Standardy Polskiego Towarzystwa Kardiologicznego (PTK) wymieniają, oprócz ww. pielęgniarki, także pielęgniarkę „czystą” i ewentualnie (przy trudniejszych i dłuższych zabiegach) drugiego lekarza jako asystę oraz technika RTG. Podczas implantacji kardiowerterów-defibrylatorów niezbędny jest trzeci lekarz – elektrofizjolog obsługujący programator – oraz anestezjolog. Ograniczenie liczby osób ze względów aseptycznych jest waż-

ne, ale nie może się odbywać kosztem bezpieczeństwa i sprawności wykonywania zabiegu implantacji.

Innym ograniczeniem podręcznika jest jego niekompletność – brak rozdziałów dotyczących stymulacji przezprzetykowej, resynchronizującej, antyarytmicznej, a także rozdziału o wszczepialnych kardiowerterach-defibrylatorach (ICD), co według słów Autora wynika z jego biernego i pośredniego doświadczenia w tych dziedzinach.

Pomimo tych błędów oraz dyskusyjnych poglądów na pewne zagadnienia, wydana przez PZWL monografia jest cenną pozycją w dziedzinie elektroterapii, łączącą walory naukowe z praktyczno-klinicznymi oraz dydaktycznymi. Potencjalny krąg odbiorców tego podręcznika to przede wszystkim kardiologowie interwencyjni zajmujący się tymi zagadnieniami na co dzień, których jest kilkuset w ok. 70 ośrodkach implantacyjnych w Polsce. W 2006 r. wszczepiono w nich ok. 20 tys. różnego rodzaju układów stymulujących serce.

Książka będzie z pewnością z zainteresowaniem czytana także przez kardiologów nieinwazyjnych, internistów i, być może, kardiochirurgów. Jest bardzo przydatna przy prowadzeniu przez kardiologów prawidłowej kontroli wszczepianych stymulatorów, czyli tzw. *follow-up*. Poradnie kontroli stymulatorów powinny być przy każdym ośrodku implantacyjnym, co pozwala na zdobywanie dalszego niezbędnego doświadczenia oraz wczesne wykrywanie wszelkich mniej lub bardziej groźnych nieprawidłowości pracy układów stymulujących, a także śledzenie efektów pracy kardiologów interwencyjnych. Innymi słowy, nie należy tworzyć nowych ośrodków implantacyjnych (nawet jeżeli posiadają przeszkolony personel i odpowiedni sprzęt i aparaturę), jeżeli nie powstaje równocześnie odpowiednia placówka – poradnia opiekująca się chorymi z implantowanym stymulatorem. Taki wymóg znajduje się w oficjalnych i obowiązujących nadal standardach Sekcji Rytmu Serca PTK, co poddaję pod rozważenie konsultantom wojewódzkim z zakresu kardiologii, którzy oficjalnie opiniują czy też wyrażają zgodę na powstawanie nowych ośrodków implantacyjnych rozruszników serca.

Włodzimierz Kargul

Adres do korespondencji:

prof. dr hab. n. med. Włodzimierz Kargul, Klinika Elektrokardiologii ŚIAM, Górnośląskie Centrum Medyczne, ul. Ziołowa 45/47, 40- 635 Katowice